

DEĞİŞEN YENİ ATEX DİREKTİFİ

Yazan: Elektrik Yüksek Mühendisi
M. Kemal SARI
kemal.sari@emo.org.tr

Özet

Avrupa Parlamentosu, ATEX 94/9 olarak bilinen Muhtemel Patlayıcı Ortamda Kullanılan Teçhizat ve Koruyucu Sistemler İle İlgili direktifi değiştirmiştir. Yazımızda bu değişimin nedenleri ve Türkiye'deki exproof sektörü ile ilgili bazı özel konular ele alınmıştır.

Abstract

European Parliament has renewed the directive ATEX 94/9 "regulation for the equipment and protective systems intended for use in potentially explosive atmospheres". In our letter we take a look at the reasons of the changes and we also make a review to the Turkish explosionsproof equipment market.

1. Giriş

Avrupa Parlamentosu 26 Şubat 2014 de aldığı bir karar ile ATEX 94/9 olarak bilinen direktifi değiştirmiş ve yeni şekli ve adı ile "DIRECTIVE 2014/34/EU" 29.03.2014 tarihli AB resmi gazetesinde (Official Journal of the European Union) yayınlanmıştır. Üye ülkelere 19 Nisan 2016 tarihine kadar uyum süresi tanınmaktadır. Değişen yalnızca ATEX değildir. Aşağıda isimlerini saydığımız 8 adet direktif de değiştirilmiştir. Ana gaye CE markasını güçlendirmektir. 2008 den itibaren başlatılan ve kısa adı NLF (new legislative framework) olarak bilinen bu yeni yasal düzenlemelerin gayesi aşağıdaki gibidir:

- 1) Pazar gözetim ve kontrolünü artırmak ve güçlendirmek
- 2) Ürün uygunluk değerlendirmesini güçlendirmek. Sertifika veren belgelendirme kuruluşları ile muayene kuruluşlarının onaylanmasının (Onanmış Kuruluş olarak atanmalarının) sıkıya alınması bu görüş altında yer almaktadır.
- 3) CE işaretinin güvenilirliğini artırmak.

26 Şubatta 2014'de değişen direktifler:

	Türkçe adı	Rumuzu	İngilizce adı
1	Açık gerilim direktifi	Directive 2014/35/EU	Low Voltage Directive
2	Elektromanyetik uyumluluk direktifi	Directive 2014/30/EU	Electromagnetic Compatibility Directive
3	ATEX direktifi	Directive 2014/34/EU	ATEX Directive
4	Kaldırma makineleri direktifi	Directive 2014/33/EU	Lifts Directive
5	Basınçlı kaplar direktifi	Directive 2014/29/EU	Simple Pressure Vessels Directive
6	Ölçü aletleri direktifi	Directive 2014/32/EU	Measuring Instruments Directive
7	Otomatik olmayan tartı aletleri direktifi	Directive 2014/31/EU	Non-automatic Weighing Instruments Directive
8	Sivil kullanım amaçlı patlayıcılar	Directive 2014/28/EU	Civil Explosives Directive

Anladığımız kadarı ile yeni yasal düzenleme ile (NLF) değişim veya karmaşa "kalite güvence" sistemlerinde yaşanacaktır. Uzmanlık sahamız olmayan CE belgesi verebilme usul ve esasları tamamen değişecek veya yeni bir şekle sokulacaktır. Aşağıda bahsedeceğimiz gibi imalatçıları da en çok sıkıntıya sokacak bu konu olacaktır. Çünkü değişen yeni ATEX içeriği teknik bazda hiç bir yenilik içermemektedir.

Gelelim kendi konumuza. Ne oldu da ATEX 94/9 değiştirildi? Çünkü ATEX 94/9 kalite güvence sistemi ve CE belgesi ile ve bu belgelerin nasıl verileceklerine dair hükümler içermektedir. CE nin güçlendirilmesi kapsamında ATEX 94/9 da yeniden yazılmıştır. Bilindiği gibi ATEX kısa adı ile bilinen 2 adet yönetmelik mevcuttur. Teçhizatlar ile ilgili olanı ATEX 94/9 yenilenmiştir. Patlayıcı ortamlarda çalışanların iş güvenliği ve iş sağlığı ile ilgili olan ATEX 137 değişmemiştir.

ATEX 94/9 da değişmesi arzu edilen bazı maddeler var idi. Bunların hiç birine dokunulmamış aynen muhafaza edilmiştir. ATEX'in uluslararası standartlara

uyumluluğunu güçlendirmek için kategori tarifleri değiştirilerek "IEC 60079-0 Ed.6" da ön görüldüğü gibi düzenlenebilir idi. Bilindiği gibi ATEX 94/9 da alet kategorileri tarif edilmekte ve kategori 1, 2; 3 den söz edilmektedir. Kategori 1, 2, 3 tabirleri kuşak (zone) tarifleri ile karışmaktadır. Kuşak ve kategori karışıkları aşağıda verilmiştir.

Kuşak 0 da kategori 1
Kuşak 1 de kategori 2 ve
Kuşak 2 de kategori 3 alet kullanılmaktadır.

Madenlerde kategori M1 ve M2 den söz edilmektedir.
Bunların kısa anlamı

Kategori M2 aletin elektriği, grizu yükseldiğinde kesilmek zorundadır. Buradan çıkan dolaylı anlam grizulu kömür madenlerinde erken uyarı tabir edilen metan-CO izleme sisteminin kurulması zorunluluğudur.

Kategori M1 alet sürekli grizulu ortamlarda çalışabilecek özelliktedir. Grizu yükseldiğinde M1 kategorisi aletin elektriğinin kesilmesi zorunlu değildir. Yalnız her aleti M1 kategorisinde imal etmek mümkün değildir. Metan ölçerler, baş lambaları, kumanda devreleri gibi alçak gerilim ile çalışan cihazlar M1 kategorisinde imal edilebilmektedir.

IEC 60079-0 Ed.6 ise kategori yerine patlamadan koruma düzeyi (EPL=explosion protection level) getirilmiştir. Kategori 1, 2, 3 yerini EPL a, b c rumuzları alacaktır ki, böylece kuşak işaretleri (0, 1, 2) ile karışıklık ortadan kalkmış olacaktır. EPL, kategori ve kuşak karşılıkları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

	Grup II, Sanayi		Grup I, Madenler	
KUŞAK (ZONE)	Kategori	EPL	Kategori	EPL
Kuşak 0	1	a	M1	Ma
Kuşak 1	2	b	M2	Mb
Kuşak 2	3	c		

IEC 60079-0 Ed.6'da, aşağıdaki tabloda görüleceği gibi, tozlar ayrı bir grup altında toplanmıştır.

TOZ Grupları		
III A	III B	III C
Uçucu lift, yonga, talaş ve iplikler	Yalıtkan tozlar	İletken tozlar

Eğer yeni ATEX yönetmeliğinde tozlarda IEC deki gibi tarif edilmiş olsa idi, etiketlerdeki "G" (gaz) ve "D" (dust-toz) karmaşasından kurtulmuş olunacak idi.

2.0 DEĞİŞİM ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Yeni baştan yazılmış olan direktif "2014/34/EU" da yukarıda bahsettiğimiz ufak değişiklikler yapılarak ATEX in uluslar arası uyumu daha kolay ve anlaşılır hale getirilebilir idi. Eski ATEX 94/9 16 madde ve ekleri ile beraber yaklaşık 18-20 sayfadan ibaret idi. Yeni ATEX 2014/34/EU ise 45 madde ve ekleri ile beraber 40-50 sayfa bir yazıdan oluşmaktadır. Burada teknik olarak hiç bir şey değişmemiş olabilir mi? Değişen yalnızca usuller ve yöntemler midir? Aşağıda okuduğumuz bazı yazıların konu ile ilgili bölümlerinin özetlerini ve nelerin değiştiğine dair yabancı görüşleri kısaca aktarmaya çalışacağız.

2.1 İspanyol BÜROVERITAS firmasının internet sayfasında yayınlanan Sean Clark imzalı bir yazıda yeni yayınlanan ATEX direktifinin aşağıdaki değişiklikleri ön gördüğünden söz edilmektedir. (bak kaynak 1)

- Yeni ATEX 2014/34/EU ile ürün denetlemeleri ve gözetimi artacaktır.
- Onanmış Kuruluşlar yeniden müracaatta bulunarak ATEX Onanmış Kuruluşu belgesi alacaklardır. Mevcut Onanmış Kuruluşlar otomatikman Onanmış Kuruluş yetkisine sahip olamayacaklar, durumları tekrar gözden geçirilecektir.
- Tüm Onanmış Kuruluşlar akredite edilecek ve Onanmış Kuruluş olmaya müsait olup olmadıkları gözden geçirilecektir. Bu bağlamda ATEX 2014/34/EU kapsamında Onanmış Kuruluş sayısı azalacaktır.
- CE taahhütnamesinin (deklerasyonunun) adı "EC" yerine "EU" olacaktır.
- "EC tip testi sertifikasının" adı "EU tip testi sertifikası" olarak değişecektir. (Türkçesi "AB tip testi sertifikası" belki aynen kalabilir).
- ATEX sertifikalarında sertifikaların bitiş süresi belirtilecektir. (Bildığımız kadarı ile 5 yıl olan geçerlilik süresi sertifikalarda belirtilmiyor idi. Kullanıcı herhangi bir denetim yapmadan ve sertifikayı yenilemeden kullanmaya devam ediyor idi).
- ATEX 94/9 a göre bu güne kadar verilmiş olan belgeler aynen geçerliliğini koruyacak herhangi bir belge yenilemeye gidilmeyecektir. Çünkü yeni ATEX teknik bazda her hangi bir değişim getirmemektedir.
- İhale dokümanlarında istendiğinde ATEX sertifikalarının kopyası verilecektir. (Türkiye'de bu belgeler zaten istenmektedir)

2.2 Amerikan METLAB firmasının internet sitesinde aşağıdaki bilgiler yer almaktadır (kaynak 2):

Avrupa Parlamentosu 29 Mart 2014 de 8 adet Direktifi yeniden ele almış ve bazı değişiklikler yapmıştır. Bu direktiflerin isimleri de değişmiş oldu. Bunlardan en önemlisi:

1. **Elektromanyetik Uyumluluk Direktifi (EMC Directive 2014/30/EU, eski rumuzu 2004/108/EC)**
2. **Alçak Gerilim Direktifi (Low Voltage Directive, LVD 2014/35/EU, eski rumuzu 2006/95/EC idi)**
3. **ATEX Direktifi (ATEX Directive 2014/34/EU, eski rumuzu 94/9/EC idi)**

Yeni direktifler 19 Nisan 2014 itibarı ile yürürlükte ve üye ülkelere 20 Nisan 2016 ya kadar 2 yıl bir uyum süresi tanınmış olup, bu zaman zarfında tüm üye ülkeler yasa yönetmelik ve saire gibi müktesebatlarını yeni direktiflere uygun hale getirmek zorundadırlar.

İmalatçılar isterlerse yeni direktife göre CE belgesi verebilirler. Yeni uygulamada CE nin yerini EU alacaktır. 20 Nisan 2016 dan sonra yeni direktife uyum mecburi hale gelecektir.

Yeni uygulama (New Legislative Framework) (NLF) aşağıdaki konuları hedeflemektedir. Diğer bir söz ile değişiklikler bu maksatla yapılmıştır diyebiliriz.

- 1) Tedarik zincirinin izlenebilmesi, takibinin kolaylaştırılması.
- 2) Pazar gözetim ve denetim usullerinin geliştirilmesi. Pazara sürülen malların denetleme usullerinin daha sıkı hale getirilmesi.
- 3) Test laboratuvarları ve onanmış kuruluşlara sıkı koşullar getirilerek "uygunluk değerlendirme kalitesini" güçlendirmek. Bundan böyle "AT tip testi" ve sertifika vermek eskisi kadar kolay olmayacaktır.
- 4) CE işaretine sıkı kontrol getirilerek geçerliliğinin ve itibarının artırılması hedeflenmektedir.

2.3 BASEEFA nın kaynakça 3 deki yazısı

BASEEFA İngiltere'nin en eski exproof ekipman test ve sertifika kuruluşudur. SIRA daha sonra kurulmuş olmakla birlikte piyasaya hakim durumdadır. Çünkü BASEEFA nın özelleştirilmesi uzun zaman almıştır. Bu kuruluşun özelleştirilmesi Türkiye'deki bazı özelleştirme olaylarına benzer hikayeler yaşamış ve birçok badirelerden sonra Karabük Demir Çelik özelleştirilmesi benzeri 1 lira defter değeri üzerinden çalışanlarına satılmıştır. BASEEFA nın eski müdürü Ron Sinclair birden bire patron oluvermiştir.

Bu kuruluş exproof teknolojisi üzerine araştırmaları ve geliştirmeleri ile dünyaca tanınmıştır ve konu üzerine söz sahibi sayılır. Ron Sinclair ve uzmanları CENELEC , IEC ve BSI de faaldirlar. Kuruluşun sitesinde 2012 yılında kaleme alınan bir yazı mevcut olup bu yazıda "yeni ATEX" değişim gerekçeleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır

- CE markasına güvensizlik vardır. Piyasada üzerinde CE işareti bulunan ATEX e uymayan tehlikeli ürünler mevcuttur. Bunların takip edilmesi gerekmektedir.
- Uygulama farklılıkları dolayısı ile, piyasada ATEX'e uymayan ürün oluşu ekonomik rekabeti kötü yönde etkilemektedir.
- Uyumluluk değerlendirmelerinde farklılıklar mevcuttur. Ülkelerin Onanmış kuruluşları farklı uygulama ve değerlendirmelerde bulunmaktadır.
- Bazı Onanmış Kuruluşların verdiği sertifikalar arası farklılık ve kalitesizlik, problem yaratmaktadır.

Bu yazıda Onanmış Kuruluşların akredite edilmiş olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bildiğimiz kadarı ile Türkiye'de mevcut iki adet Onanmış Kuruluşun (IEP ve SCA) TURKAK dan akreditasyonu mevcuttur. Acaba yeni uygulamada akreditasyonu her ülke kendisi vermeyecek de, AB den (Brüksel'den) gelecek bir kuruluş mu akredite belgesi verecektir? Akreditasyon işlerinin nasıl yürüdüğü ve Türkiye'deki TURKAK'ın yapısı tarafımdan bilinmemektedir. Eğer üye ülkeler "milli sanayi koruma" düşüncesi ile bu güne kadar uygunsuz şirketlere Onanmış Kuruluş yetkisi veriyor idiyse, aynı şekilde akreditasyon işlerinde de bu düşünce devam edecek ve önceden olduğu gibi uygun olmayan şirketler akredite edilecek ve ananmış kuruluş belgesi alacaklardır. Bizce akreditasyon işleri AB merkezi olan Brüksel'den yürütülmedikçe sonuç fazla değişmeyecektir. Bizce kötü niyet önlenemez.

2.4 DEĞİŞİM ile HEDEFLENEN NEDİR?

Bizce yeni ATEX ile iki konuda değişim hedeflenmektedir:

1) CE işaretinin itibarsızlığını önlemek için CE kalite güvence sistemi ile ilgili 8 adet direktifte değişikliğe gidilmiştir. Amaç CE markalı malların itibarını artırmaktır. Bu bağlamda ATEX direktifinde de değişiklik yapılmıştır. Değişim tamamı ile ürün kalite güvence sistemi ve ürünlerin pazara sunulması ile ilgilidir.

Burada hemen akla "acaba Çin mallarının rahatça dolaşımını engellemek" mi hedefleniyor sorusu gelmektedir. Piyasaya bol miktarda CE işaretli kalitesiz mal süren ülke ÇİN dir. Eğer böyle ise neden açıkça söylenmesin veya gümrük duvarı gibi başka tedbirler alınmasın. Çünkü ÇİN AB üyesi değildir.

2) Değişim ile hedeflenen ikinci önemli konu Onanmış Kuruluşlara akreditasyon gibi sıkı denetim getirilmesidir. BASEEFA gibi söz sahibi Onanmış Kuruluşlar durumdan şikayetçi olduğuna göre rast gele kuruluşlara Onanmış Kuruluş belgesi verilmesinin önüne geçilecektir. ÇİN gibi AB ülkeleri dışında da

ATEX Onanmış Kuruluşları mevcuttur. Acaba AB ülkelerinde de uydurma Onanmış Kuruluşlar mevcut mudur? AB'ye yeni giren Doğu Avrupa ülkelerinde akredite olmayan Onanmış Kuruluşları mı mevcuttur? Bunu bilemiyoruz. Bildiğimiz kadarı ile Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Slovenya, Çek ve Slovakya gibi ülkelerdeki Onanmış Kuruluşlar güvenli değildir. 2010 yılında özel bir firma adına Ankara Dedeman Otelde düzenlediğimiz ATEX seminerinde exproof alet üreten bir İsviçre firmasının sahibi "güvenilir üç Onanmış Kuruluştan" söz etmekte idi. O kişiye göre bunlar PTB, DEKRA ve UL idi. İngiliz ve Fransız kuruluşlarını da güvenli bulmuyor idi. İtalyanlar bizce eskiden beri pek güvenli değillerdir.

Güvenli ve güvensiz ne anlama geldiğini bir kaç ay önce yaşadığım bir olay ile açıklayabilirim. Bir firma büyük bir madencilik şirketine ihale ile "metan gazı izleme sistemi" satmak ister. En ucuz fiyat olan teklifi, madende çalışan ve konuyu bilen elektrik mühendisi meslektaşlarımız incelerler ve sertifika veren İtalyan firmasının Grup I aletler üzerine Onanmış Kuruluş yetkisi olmadığını görürler. Elektrik Mühendisleri Odasından yardım istedikleri için konu bana kadar gelir. Sonuçta madenciler ilgili şirkete ihaleyi vermezler. İş kaybeden firma sonradan beni arayarak "bir Slovak firmasından" belge aldıklarını ve belgenin fotokopilerini inceleyerek uygun olup olmadığını bildirmemi istemişlerdir. Yine karşıma çıkan adı şanı duyulmadık bir onanmış kuruluştur. Kağıt üzerinde her şey uygun ise de adı şanı duyulmadık bir kuruluştan belge alan bir aleti büyük bir maden şirketi işletmesine sokar mı? Exproof aletlere sertifika veren kuruluşlar bilinmektedir ve sayıları sınırlıdır, 3-5 kadardır. Fakat ATEX ile son zamanlarda yüzlerce belki binin üzerinde Onanmış Kuruluş belgesi olan şirket türemiştir. Örneğin Almanya'da 3 kuruluş mevcut iken (PTB, DEKRA, IBEU). ATEX den sonra TÜV ve benzeri gibi bir çok kuruluşa da yetki verilmiştir. Muhtemelen yeni değişim ile bunlar önlenmek mi isteniyor, kesin olarak bilemiyoruz. Fakat kuvvetle muhtemel olan, rast gele her firmaya Onanmış Kuruluş belgesi verilmeyecektir.

Bizce kaliteli, kalitesiz, güvenli, güvensiz gibi tercihleri tüketici kendisi yapmalıdır. Sıkı denetim ile bir yere varılabileceğine inanmamaktayız. Nasıl ki biz elektrik mühendisi olarak "xx" marka iyidir diyor isek exproof alet kullanıcısı da bilinçli olmalı, teçhizat seçiminde dikkatli davranmalıdır. Kısaca exproof sektöründe kullanıcıların, "en ucuzu" almaları "en tehlikeli" malı almaları anlamına geldiğini ve işletmelerini tehlikeye attıklarını unutmamalıdır.

Unutmayınız exproof aletlere sertifika vermek kolay iş değildir. Standartta uygunluk belgesi, ölçü ve kalibrasyon belgeleri vermeye benzemez. Onun için Dünyanın her yerinde exproof aletlere belge ve sertifika

veren özel ve bağımsız kuruluşlar oluşmuş ve gelişmiştir. Türkiye'de bilinen bir devlet kuruluşunun yıllar öncesinde "milli ekonomiyi desteklemek gayesi ile" uyguladığı gibi her hangi bir alev sızmazlık testi yapmadan dokümanlara bakılarak belge verilmesi gibi olaylar uluslar arası arenada duyulmakta ve sonuçta güvensizlik oluşturmakta ve sanayimizi desteklemek yerine kösteklemektedir. Bu nedenledir ki bu gün Türkiye exproof alet piyasası Çin ve İtalyan firmalarına kapılmıştır. Güçlü sanayinin güvenilir laboratuvarları ve sıkı denetçileri olmak zorundadır. Yerli üreticilerimiz yıllar önce sıkıştırılsa ve üzerlerine gidilmiş olursa idi bu gün Türkiye'de bir exproof sanayi gelişmiş ve dünya pazarına açılan firmalarımız olur idi. Aynı olay akaryakıt pompalarında da yaşanmaktadır. Mevcut akaryakıt pompalarının bir çoğu halen ATEX yönetmeliğine uygun değildir. Nedeni sözde "yerli sanayi koruma" düşüncesidir. Sanayi, kalitesiz, standartlara uymayan mal üretmekle desteklenmez. Günümüzde teşvikler kredi ve mali yardımlar ile sağlanmaktadır.

Avrupa Birliği , ATEX konusunda Onanmış Kuruluş belgesini verirken sıkı kontrol yapacağına göre Türkiye olarak bizim de kendi özel sektörümüzü desteklememiz gerekmektedir..

Şu anda Onanmış Kuruluş belgesi olan firmalarımızın laboratuvarları bulunduğunu ve exproof aletleri test edebilecek durumda olduklarını zannetmiyorum. Bildiğim kadarı ile İzmir'de TSE nin yeni kurduğu ve Zonguldak'ta TTK' nın da (Türkiye Taşkömürü Kurumu) yıllar önce sahip olduğu laboratuvarları mevcut olmakla birlikte bu kuruluşların yetkisi yoktur ve muhtemelen yetki de verilmeyecektir ve bizce verilmemelidir. Dünyanın her yerinde exproof aletlere sertifika veren kuruluşlar özel şirketlerdir. Standart Kuruluşlarının bünyesinde exproof sertifika laboratuvarı olduğu tarafımdan duyulmamıştır. Madencilik kuruluşunun da ana görevi kömür üretmektir. Bizce mevcut Onanmış kuruluşlara destek çıkılarak devlet kuruluşlarında bulunan laboratuvarların bu özel firmalara devredilmesi çok daha akıllıca ve memleket hayrına olacaktır. İngiliz hükümeti BASEEFA' ya, patentler dışında laboratuvarları, arazileri ve saire hepsini devretmiştir. TSE ve TTK' nın devretmesini önerdiğim değer İngiliz'in verdiği yanında binde bir değil milyonda bir bile değildir.

3.0 Dünyanın belli başlı büyük ülkelerinde exproof aletlere sertifika verme işleri nasıl yürümektedir?

3.1 KUZZEY AMERİKA

Amerika Birleşik Devletlerinde exproof aletlere sertifika veren kuruluşların akreditasyonu, yetkilendirilmesi ve dolayısı ile kontrol ve denetimi OSHA denilen bir kuruluş tarafından yürütülmektedir. (OSHA = Occupational Safety and Health Administration). Exproof aletleri test eden ve sonuçta belge veya diğer adı ile sertifika veren kuruluşlara Yetkili Milli Test Laboratuvarı denilmektedir, NRTL (Nationally Recognized Testing Laboratories). Bunların en tanınmış UL (under writer Laboratories Incorp.) olarak bilinen kuruluşur.

Kanada'da, Exproof aletleri test eden ve belge veren laboratuvarlar Kanada Standart Kuruluşu SCC (Standards Council Canada) tarafından akredite edilmekte ve yetkilendirilmektedir.

ABD'de madenlerde kullanılan teçhizatlara gerekli sertifika MSHA tarafından verilmekte olup, bu kuruluş tarafından yetkilendirilen laboratuvarlarda verilen belgeler dahi MSHA tarafından onaylanmış olmak zorundadır. (MSHA= Mine Safety and Health Administration)

ABD (USA) exproof alet konusunda uluslar arası ticarete en kapalı ve dışarıdan exproof alet satışı yönünden en zor olan bir ülke konumundadır. Her ne kadar ABD li uzmanlar Uluslararası standartlaşma komisyonlarında aktif iseler, IEC 60079 serisi standartları ve IECEx Sistemini kabul ediyorlar ise de USA da çok az tesis ZONE sistemine göre kuruludur. DIVISION sistemine göre USA dışında yapılan teçhizatlara da uygunluk belgesi vermemektedirler. OSHA bu konuda zorluk çıkarmakta bir nevi korumacılık duvarı oluşturmaktadır.

IECEX sistemine uygun aletlerden Meksika Körfezindeki petrol yataklarında kullanılanlara biraz taviz kar davranmaktadırlar. Bu nedenlerle çok az firma USA'ya exproof malzeme satabilmektedir.

3.2 AVUSTURALYA, YENİ ZELLANDE ve SİNGAPUR

Bu ülkeler uluslar arası standart kuruluşu tarafından uygulanan exproof alet sertifikalandırma yöntemini (IECEX) kabul etmekte ve şart koşmaktadırlar. Exproof aletler, IECEx Sistemi tarafından sertifika verme yetkisi olan kuruluşlar tarafından (ExCB=Ex Certification Body) sertifikalandırılmış olmak zorundadır. Exproof aletler IEC 60079 serisi standartlarda ön görülen işaretleri taşımalıdır.

Madenlerde kullanılan teçhizatlar için Avustralya kendi IECEx sertifika kuruluşundan belge istemekte, diğer ülkelerin belgesini kabul etmemektedir.

3.3 ÇİN HALK CUMHURİYETİ

Çin Halk Cumhuriyetinde maden sanayi dışında kullanılan tehlikeli bölge ekipmanları (exproof teçhizat) Çinin kendi IECEx Sertifika Kuruluşundan belge almaları yeterli olmaktadır. Çin ayrıca diğer ülkelerin verdiği IECEx ve ATEX uyumlu sertifikaları da geçerli kabul etmektedir. Bu sertifikalar, Milli Denetim, Müfettişlik ve Patlamadan Koruma Belgelendirme Kuruluşu NEPSI (National Supervision and Inspection Center for Explosion Protection and Safety of Instrumentation) tarafından uygun kabul edilmekte ve CQST tarafından da belgelendirilmektedir. (CQST= China National Quality Supervision and Test Center for Explosion Protected Products).

Madenlerde kullanılan bazı aletlere metroloji kabulü gerekmekte, MA Maden sertifikası ve yangına karşı dayanıklı olduklarına dair CCC onayı ve işaretleri bulunması istenmektedir.

3.4 RUSYA

Rusya'nın da Çin gibi kendi IECEx Sertifika Kuruluşu mevcuttur. Rusya diğer ülkelerin verdiği ExTR ve ATEX raporlarını geçerli kabul etmekte ve bunlara istinaden Rusya'da geçerli bir sertifika vermektedirler. Yinede bir milli kuruluşun kapısının çalınması gerekmektedir.

Rus müşterilere satılan çoğu elektrikli aletler için bir GOST-R sertifikası gereklidir. Patlayıcı ortamlarda kullanılacak exproof aletler için GOST-Ex sertifikası alınması zorunludur. Uluslar arası standart kuruluşu IEC ye dahil IECEx ve Avrupa Birliğinin ATEX Onanmış Kuruluşları tarafından verilen ExTR ve ATEX raporları var ise kolayca GOST-Ex sertifikası alınabilmektedir. Bunların dışında bir de, tesiste kullanım amacı için "Federal Çevre, Teknoloji ve Atomik Denetim Servisinden" (ROSTEKHNAZOR) onay alınması zorunludur.

3.5 KORE

Kore, IEC (ExTR) ve ATEX Onanmış Kuruluşları tarafından verilen belgeleri geçerli kabul etmektedir. Fakat Korede mevcut KGS, KOSH ve KTL gibi sertifika kuruluşlarına, Kore dilinde başvurularak bu sertifikaların onaylatılması istenmektedir.

3.6 HİNDİSTAN

Hindistan uluslar arası IECEx Sisteminin bir üyesi olmakla birlikte Hindistan'da henüz akredite olmuş sertifika veren bir ExCB kuruluşu mevcut değildir. Hindistan'da bir çok sertifika kuruluşu mevcuttur.

ATEX veya IECEx kuruluşlarından alınan belgeler kolayca bu sertifika kuruluşlarına onaylatılabilmektedir. Bu bakımdan ExCB belgeleri Hindistanda geçerli kabul edilmektedir denilebilir.

3.7 AB ve Türkiye:

Onanmış kuruluştan ATEX uyumluluk belgesi alınmış olması zorunlu ve yeterli olmaktadır. Milli kuruluşlara onaylatma gibi bir külfet söz konusu değildir. Satın alınan herhangi bir exproof aletin durumu hakkında sertifikayı veren onanmış kuruluştan bilgi alınabilmektedir. Kullanıcı isterse yazılı olarak bilgi isteyebilir. Yalnız bazı detay bilgileri verilmemektedir. Bu gibi detaylar satın alma safhasında sorulmalıdır ve istenmelidir. Örneğin exproof bir panonun detayları, hangi aletlerle denendiği ve içersine hangi aletlerin konulabileceği gibi konular müşteri istemedikçe verilmemektedir. Müşteri veya kullanıcıya "AT-Tip testi sertifikasının" özetinin bir fotokopisi verilmektedir. Bazı tanınmış ve güvenilir firmaların internet sitelerinden bilgi alınabilmektedir.

IEC uygulamasında ise satın alınan bir aletin seri numarasından internet sitesinde sorgulanarak geçerli sertifikası olup olmadığı teyit edilebilmektedir. Çünkü IECEx Sistemi uluslar arası bir kuruluş olduğu için yaptırım yetkisi yoktur. Sistemin kendi kendini denetlemesi hedeflenmektedir. ATEX de de aynı şey düzenlenmelidir. Belki yeni yasal çerçeve NLF kapsamında uygulanır.

4.0 MONTAJ İŞLERİ:

Haksız rekabete neden olan konulardan biri de exproof parçaların (komponentlerin) satın alınarak yeni bir ürün elde edilmesi olayıdır. Normalde komponentlerin etiketinde U işareti olması gerekir. İmalatçıya ne yapacağınızı açıkladığımızda etikete U işaretini vurmamaktadır. Bu durum exproof dünyasının tanınmış ve güvenilir firmalarını çok rahatsız etmektedir. Normalde komponentlerden yeni bir ürün elde edildiğinde bu ürüne ait ayrı bir sertifika alınması gerekmektedir. Komponent sertifikası yetmemektedir. Örneğin exproof bir panonun pano gövdesine ait sertifikası yeterli değildir. Kullanıcılar konunun detayını bilmedikleri için bu konuda aldanmaktadırlar. Bazı kullanıcılar ise bildikleri halde ucuz olduğu için bu yolu tercih etmektedirler.

Örneğin terminal kutularını alıp içersine sigorta, termik şalter, kontaktör gibi elemanlar yerleştirerek pano yapıp piyasaya süren ve haksız rekabete neden olan çok sayıda firmalar mevcuttur. Özellikle İtalyan firmaları bu yolu seçmektedirler. Ex-d tipi bir terminal veya pano kutusunu alarak içersini donatmak ATEX'den önce idi. Büyük bir madende yaptığım bir incelemede "ucuz olması" maksadı ile exproof kutu alınıp içi kendileri

tarafından donatılıyor idi. Bu çok tehlikeli ve sakıncalıdır. Ayrıca ciddi firmalar için de haksız rekabettir.

Benzeri detay "kendinden emniyetli cihaz ve devrelerde" de yaşanmaktadır. Piyasada bol miktarda Ex-i tipi alet ve bariyer mevcuttur. Bu aletlerin seçilmesi ve kurulması kolay değildir. Çünkü kendinden emniyetli aletler çoğunlukla kuşak 0 da yani çok tehlikeli ortamda çalışmaktadır. Kuşak 0 ortamdaki aletlerin tesisinde IEC 60079-26 şartlarına dikkate etmek gerekmektedir. Ayrıca kendinden emniyetliliği sağlayan güç ünitesi ve bariyer gibi aletler temiz bölgede exproof olmayan sanayi tipi elektrik panolarının içersinde kurulu bulunmaktadır. Bu durum denetleme de sorun yaratmaktadır. Bu nedenle kullanıcılara tavsiyemiz, "ucuz" gerekçesi ile bilmedikleri tanımadıkları kısaca güvenmedikleri kuruluşlardan asla kendinden emniyetli alet ve sistem satın almamak olacaktır.

SONUC:

ATEX direktifinde yapılan değişimin faydalı olacağı kanaatindeyiz. En azından "Onanmış Kuruluş" olarak geçinen "bir müdür bir mühür" misali bir kaç kişiden oluşan, evraklara ve teknik resimlere bakarak sertifika veren kuruluşlar hizaya gelecektir. Umarım sahte montaj yapanların da sonu gelirdir.

Kemal SARI 10.06.2014

KAYNAKÇA

- 1) <http://www.exveritas.com/the-new-atex-directive-2014-34-eu-is-published/> The New ATEX Directive 2014/34/EU, By Sean Clarke
- 2) <http://www.metlabs.com/blog/tag/atex-directive/>
- 3) www.baseefa.com/downloads.asp?fid=3791